

BOZSIK GABRIELLA

NAPJAINK ALAPÍTVÁNYNEVEINEK NYELVI JELLEMZŐI

1. A közelmúlt történelmében 1989 fontos évszám, hisz a rendszerváltás következtében jelentősen átalakult többek között a gazdasági életünk és vele együtt egész intézményrendszerünk. Szembetűnő, hogy a jelentésükben és szerkezetükben is újszerű intézményneveken kívül gomba módra szaporodik egy korábban már meglévő tulajdonnévtípus, az alapítványnév. Évtizedekkel ezelőtt is léteztek alapítványok, de azok kevésbé váltak közzismertté, mint a mai köztudatban élők.

Az alapítvány nem a modern kor jogalkotóinak találmánya, hisz már a római jogban is ismerték ezt a jogintézményt. „Az ókori Római Birodalom posztklasszikus korszakának egyik jellegzetessége volt, hogy a tehetősebb polgárok az egyházra hagyták a vagyonukat, azzal a megkötéssel, hogy azt az egyház valamilyen nemes célra fordítsa. Ezeknek a vagyonoknak azonban nem volt önálló jogalanyiságuk, hiszen azokat egy testület kapta, és felettük az ecclesia feje, a püspök rendelkezett. Csak jóval később, az V-VI. században finomodott tovább a jogi megoldás. Ekkoriban a polgárok – rendszerint végrendeletben – már úgy rendelkeztek, hogy a vagyonukat meghatározott, kegyes célra – önálló belső igazgatási rend és szervezet megszabásával –

hagyják. A kegyes cél, a pia causa legtöbbször kórház vagy szegényház támogatását takarta. Ezeket az önigazgatással rendelkező vagyontömegeket azután személyekként kezelték. Bár a rómaiak nem így nevezték ezt az intézményt, az mégis nagyjából megfelelt napjaink alapítványának „(Sereg András: Pia causa, a római kezdet. Népszabadság, 1996. április 3. 25).

Magyarországon az államalapítással egy időben jelentek meg az egyházi alapítványok.

Püspökségeket alapítottak és tartottak fenn ilyen formában, de a törvények nem ismerték ezt a fogalmat. Az 1715-ben és az 1791-ben kiadott törvénycikkek közül több foglalkozott az ún. kegyes alapítványokkal.

Az 1800-as években megjelentek az egyházi alapítványok mellett a világi alapítványok is, melyeket már be kellett jelenteni, és a király gyakorolta a legfőbb felügyeleti jogot. Jogtörténetünkben 1931-ben rendelkezett első ízben jogszabály az alapítványokról (Ptk. Bp., 1931. XXII. törvénycikk).

1945 után az 1949. évi 2. tvr. „államosította a működő alapítványokat, megszüntette mint alapítványi formát, közérdekű kötelezettségvállalásnak minősítette és a vagyont állami tulajdonba vette” (Ptk. Bp., 1949). Az 1977. évi IV. törvény 597. szakasza pedig az alapítványt mint jogintézményt meg is szüntette.

1987-ben a 11. sz. tvr. – társadalmi igényre – ismét lehetővé tette, hogy magánszemélyek, illetőleg kisebb-nagyobb közösségek, cégek alapítványt hozhassanak létre, mellyel közhasznú célokat támogatnak. Ezt a rendeletet az 1990. évi I. törvény módosította. Ez utóbbiban fogalmazódik meg többek között az, hogy „a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy az alapítvány által választott név megfelel-e a Ptk. 77. Paragrafus (3) bekezdésében foglalt, a jogi személyek nevével kapcsolatos rendelkezéseknek. E vonatkozásban a névazonosság, a névvalódiság és a névszabatosság követelményeit megfelelően

alkalmazni kell (Közigazgatási Kollégium I. sz. állásfoglalása), azzal azonban, hogy az alapítvány céljára figyelemmel kell megállapítani azt az »azonos területet«, melyben az alapítvány nevének más alapítványtól különböznie kell (Ptk. 77. paragrafusának (3) bekezdése).”

Az alapítványok neve amiatt, hogy az alapítványnak jogi képviselője, cégbírósági bejegyzése és kuratóriuma, valamint alapító okirata van, leginkább az intézménynevekhez hasonlítható.

2. Mi is az alapítvány? Ezt a fogalmat a következőképpen határozza meg a Magyar értelmező kéziszótár: „**alapítvány** *fn* vagyon, amelynek jövedelmét a kezelő szerv az alapítótól előírt (köz)célra köteles fordítani” (Akadémiai Kiadó, Bp. 1972. 23).

A Képes diákszótárban ez olvasható róla: „A kezdeményező által meghatározott közcélra fordítandó vagyon” (Akadémiai Kiadó, Bp. 1992. 26).

Az alapítvány fogalmát az Új magyar lexikonban is megtaláljuk: „**alapítvány**: önálló vagyon, melynek felhasználási célját az alapító határozza meg, kezelésére megfelelő szervet rendel ki, s a vagyomból származó jövedelmet a kezelő szerv a cél szolgálatában köteles felhasználni. Ha az alapító kezelő szervet nem jelölt meg, a felügyeleti hatóság intézkedik annak felállításáról” (Akadémiai Kiadó, Bp. 1960).

Ezen nevek újdonságát az is bizonyítja, hogy nyelvtanaink még nem foglalkoznak ezzel a névcsoporttal. Ebből következően a témának csak szerény szakirodalma ismeretes jelenleg.

A helyesírási szakkönyvek is csak kevés említést tesznek az alapítványnevekről. Az 1984-es 11. kiadású akadémiai szabályzat sem szabálypontban, sem a szótári részben nem mutat be egyetlen ilyen példát sem.

A Helyesírási kéziszótár az alapítvány címszóban feltünteti a *Kazinczy-alapítvány* példát (Bp. 1988. 25).

Az 1994-es 11. kiadású (példaanyagában átdolgozott) szabályzat viszont már többféle szerkezetű név bemutatásával állást foglal ebben a kérdésben: (... *Aerocaritas Alapítvány, Magyar Alkotóművészeti Alapítvány, A Szép Magyar Nyelvért Alapítvány, Batthyány Lajos Alapítvány* (Bp., 1994. 133).

A 187. pont pedig – mely az intézménynevek helyesírását taglalja – ugyanúgy előírja a nagy kezdőbetűt az alapítványnév valamennyi elemére, mint az intézménynevekére. Példasorában a *Batthyány Lajos Alapítvány* szerepel.

3. Ahogy egyre-másra születnek meg az új alapítványnevek, nyelvtani felépítésük szerint egyre bonyolultabbak és hosszabbak lesznek. Helyesírásukról sem mondható el, hogy az egységes, hisz ha az alapítvány tulajdonosa hibázik helyesírási vagy nyelvhelyességi szempontból, a bejegyzést végző jogász azt nemigen javítja ki. A cégbírósági bejegyzett névanyag épp emiatt elég változatos képet mutat. A következőkben szeretnénk röviden bemutatni azokat a fontosabb típusokat, amelyek már jól elhatárolhatók egymástól az elemek száma és a szintagmatikus kapcsolatok alapján.

Oltalom Alapítvány: Ez a nyelvtani szempontból legegyszerűbbnek tűnő név mindössze egy minőségjelzős szószerkezetből áll. A jelző gyakran valamilyen elvont fogalmat jelölő főnév. Mivel a név rövid, tömör, magáról az alapítványról nem sok tájékoztatást ad. Pl.: *Gyermekmosoly Alapítvány; Forrás Alapítvány; Támasz Alapítvány; Gondoskodás Alapítvány; Gondviselő Alapítvány; Emberbarát Alapítvány*. A 90-es évek elején jobbra ilyen felépítésű nevek keletkeztek.

Keleti Kapcsolatok Alapítvány: E névtípusban az elemek száma három vagy több köznévi, emiatt valamivel többet tudunk meg az alapítvány céljáról, jellegéről. Például: *Humán Tőke Alapítvány; Vízparti Nyár Alapítvány* (üdültetéssel foglalkozik); *Muzsikus Céh Alapítvány*. Az intézménynevekhez

hasonlóan egyre több alapítványnév élén áll a *magyar* melléknév: *Magyar Ifjúsági Vállalkozásfejlesztési Alapítvány*, *Magyar Kultúra Alapítvány*, *Magyar Innovációs Alapítvány*.

Ghandi Közalapítvány: Új típust alkotnak azok az alapítványnevek, amelyek élén közismert személyiségek (írók, költők, politikusok, üzletemberek, művészek, orvosok stb.) egy- vagy kételemű neve található. Pl.: *Soros Alapítvány*; *Down Alapítvány*; *Vörösmarty Alapítvány*; *Pető András Közalapítvány*; *Max Weber Alapítvány*; *Baross Gábor Vállalkozási Alapítvány*; *Szent Gellért Templomépítési Alapítvány*.

Lakitelek Alapítvány: A tulajdonnevek közül nemcsak személynév, hanem földrajzi név, illetve földrajzi névi származék is egyre gyakrabban áll az alapítványnév élén identifikáló szerepben, pontosan lokalizál, az alapítvány helyhez kötöttségét jelzi.

a) *Ipolytölgyes Alapítvány*; *Békéscsaba Regionális Színművészeti Alapítvány*; *Dunakanyar Erdei Iskola Egyesület Alapítvány*.

b) *Egri Kulturális Alapítvány*; *Gyöngyösi Képzőművészeti Alapítvány*; *Gyöngyösi Magiszter Alapítvány*; *Gyöngyösi Gazdász Alapítvány*; *Mátrai Népművészeti Alapítvány*; *Átányi Kegyeleti Alapítvány*; *Hatvani Családsegítő Alapítvány*.

Hőseinkért, Mártírjainkért Alapítvány: A legismertebb, legnépszerűbb típusú alapítványnév volt már 1945 előtt is az olyan szerkezetű, melyben az *-ért* határozóragos névszó kifejezte, hogy valójában kiknek a gyámolítását szolgálta, kikért jött létre az alapítvány. Például: *Sütőipar a Nyugdíjasokért Alapítvány*; *Művészeti Nevelésért és Tevékenységért Alapítvány*; *A Nyugdíjas Bányászokért Alapítvány*; *A Kulturált Közlekedésért Alapítvány*; *A Keresztény Magyar Életért Alapítvány*; *A Szép Magyar Nyelvért Alapítvány*.

A helyesírását illetően nagyon lényeges – mert a bizonytalanság forrása lehet – a határozott névelő hovatarozása és főképp kis vagy nagy kezdőbetűs mivolta. A névhez tartozó (és leggyakrabban nyelvhelyességi szempontból is szükséges) névelőt nagy kezdőbetűvel kell írunk.

Időnként személy- vagy földrajzi névvel kombinálják a névadók az *-ért* ragos névszót: *A Szent Gellért Templomért Alapítvány; 1956 Szellemében Eger Városáért Alapítvány; A Győri Zsinagógáért Alapítvány; Mátrafüredért Természetvédelmi és Turisztikai Alapítvány; A Gulágokban Elpusztultak Emlékének Megőrzéséért Alapítvány.*

Alapítvány a Péntek Hetilap Javára: Ennek a névtípusnak olyan a szerkezete, hogy első elemként az *Alapítvány* szó áll az élen, és az utolsó elem valamiféle *-ra, -re* vagy *-ért* határozóragos névszó. Pl.: *Alapítvány az Arra Rászoruló Hivatásos Gépjárművezetők és Családtagjaik Megsegítésére; Alapítvány a Falvak Kultúrájáért; Alapítvány a Gerinchetegség Megelőzéséért.*

Segítő Kéz az Időskorúak Támogatására Alapítvány: Az eddigiektől eltérő szórendű és szerkezetű nevek jönnek létre újabban, amelyek hosszúak, néha szinte mondatértékűek. Vitathatatlan, hogy ezek mutatják be leginkább az alapítvány célját, és adnak meg több fontos információt. Pl.: *Az 1941–45. Évi II. Világháborús Áldozatok Emlékét Megőrző Alapítvány; Az Egri Ciszterci Rendház és Gimnázium Működésének Újraindítása Alapítvány; Keresztény és Demokratikus Eszmék a Társadalomtudományban Alapítvány; Zorobábel Egészség- és Lélekgondozó, Imaházépítő Alapítvány; Segítő Jobb Egészségügyi Humanitárius Alapítvány; Mozgáskorlátozott Együtt Könnyebb Ifjúsági Csoportjának Alapítványa; Ki Viszi Át a Szerelmet Alapítvány.*

Génius Ifjúsági Alapítvány: Az alapítványnevekbe is beépülnek – az intézménynevekhez hasonlóan, csak egyelőre jóval kisebb számban – idegen szavak. Ezek olykor találóak, de többször fölöslegesek, ugyanis van jó ma-

gyar megfelelőjük. Pl.: *Cantus Corvinus Alapítvány; Medicaritas Alapítvány; S. O. S. Vox Humana Telefonszolgálat Alapítvány; Margaritis Alapítvány; Unicornis Alapítvány; Alma Mater Alapítvány; Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány; Autizmus Alapítvány; Drog Prevenációs Alapítvány.*

Dolgozatom témájául azért választottam az alapítványnevek vizsgálatát, mert naponta keletkeznek újabbnál újabb elnevezések, és ezek várhatóan egyre több helyesírási problémát vetnek föl. A téma kutatása ezen a ponton természetesen nem fejeződött be. Az 1989 utáni gazdag, igen változatos intézménynévanyag írásához hasonlóan az alapítványnevek jelölésében is várható az egységesülés. Ezt elsősorban a mindennapi írásgyakorlatban jól alkalmazható 187. szabálypont segíti elő. Ez esetben feleslegessé válnak a most még időnként fellelhető idézőjelek vagy a hosszabb, mondatértékű nevek kérdő vagy felkiáltójele.